

BİLANÇO ANALİZİNE İLİŞKİN BİR UYGULAMA

Ass. Rıdvan KARALAR

I — BİLANÇONUN TANIMI VE BİLANÇO GÖRÜŞLERİ

A) Tanımlar

1 — Bilimsel Tanımlar : Muhasebenin kurucusu sayılan Lucas Pacioli 15. yüzyılda yazdığı eserde mizanı tanımladığı halde, bilanço tanımı için bir şey söylememiştir. Claude Irson 1678'de şu tanımları yapmıştır : «Bilanço muhasebede son durumu gösteren kayıtlardır.» (1). Bu tanımda mizan ile bilanço kavramı birbirine karıştırılmıştır. Mizan tamamen hesaplar ve defterlerle ilgilidir. Bilançodan önce ele alınır ve sadece büyük defter kayıtlarının kontrolüne yarar. Varley «Bilanço denklige dayanan, yani karşılıklı ve aralarında eşit olan iki kolon halinde rakamları ihtiva ifade eden bir cetveldir.» demiştir.

Delsace, «Bilanço, muayyen bir zamanda bir muamelenin borç ve alacaklarını, milli para ölçüsü ile belirten veya değerlemesini eden bir cetveldir.» demiştir.

2 — Kanuni Tanımlar ; T.T.K.'nun 74. maddesi ve V.U. K.'nun 192. maddesi bilançoşu şöyle tanımlar : «Bilanço, envanterde gösterilen kıymetlerin tasnifi ve karşılıklı olarak değerleri itibarı ile tertiplenmiş hülasasıdır.»

«Bilanço aktif ve pasif olmak üzere iki tabloyu ihtiva eder.

Aktif tablosunda mevcutlar ile alacaklar (ve varsa zarar), pasif tablosunda borçlar gösterilir.

(1) Muzaffer EGESÖY, Bilanço Doğuşu - Yapısı - Analizi, Ankara, 1962, s. 5.

Aktif toplamı ile borçlar arasındaki fark, müteşebbisin işletmeye mevzu varlığını (öz sermayeyi) teşkil eder.

Öz sermaye pasif tablosuna kaydolunur ve bu suretle aktif ve pasif tablolarının toplamları denkleştirir. İhtiyatlar ve kâr ayrı gösterilse dahi öz sermayenin cüzüleri sayılırlar.»

B) Bilanço Görüşleri

1. Statik Bilanço Görüşü : Bu görüşe göre bilanço, bir işletmenin belirli bir zamandaki kapitalini, varlığını ve borçlarını gösteren bir tablodur. Bu bilanço işletmenin belirli bir andaki sermaye durumunu göstermek için düzenlenir. Bilanço, bir enstantane fotoğraf gibi telakki edilmektedir.

2. Dinamik Bilanço Görüşü (Bilançodynamik): Profesör E. Schamalenbach'a göre «Bilanço, işletmenin belirli bir dönemdeki faaliyetlerinin sonuçlarını tayin etmek gayesiyle hazırlanmış bir cetveldir.»

Bu görüş işletmenin devamlılığı fikrine dayanır (2). Amaç dinamik görüşteki gibi herhangi bir zamandaki kapitali bulmak değil, o tarihteki kâr ve zararı tespit etmektir. Bu suretle müteşebbis ne durumda olduğunu ve faaliyetinin sonuçlarını kolaylıkla kontrol etme imkanını bulacaktır.

3. Statik Dinamik Bilanço Görüşü (Bilanço Organik): Bilanço, bir taraftan işletmenin servet ve sermaye durumunu, bir taraftan da faaliyet sonuçlarını göstermek üzere hazırlanan bir vesikadır. Bu görüş, statik ve dinamik bilanço anlayışlarının her ikisini de kapsamaktadır. Bilanço sadece işletmenin belirli bir zamandaki servetini göstermez, ayrıca işletme faaliyetleri sonucunda elde edilen kâr ve zararı da gösterir. İşletme bilançosu organik bir irtibatı göstermekte ve işletmeye giren ve çıkan her malın giriş ve çıkış fiyatları arasındaki fark kâr veya zarar olmaktadır.

II — ÖRNEK BİLANÇO

Bilançonun bilimsel ve kanuni tanımları yapıldı başlıca bilanço görüşleri kısaca gözden geçirildikten sonra, sıra analizini yapı-

(2) Cevat YÜCESOY, Bilanço Tahlilleri, Yörük Matbaası, İstanbul, 1964, s. 8.

çağımız bilançonun yapısının incelenmesine gelmiştir. İnceleyeceğimiz bilanço, T. İş Bankasının yıllık bilançolarıdır.

1965 ve 1966 yıllarına ait olan bu bilançolar Tablo: 1'de gösterilmiştir.

T. İŞ BANKASI BİLANÇOLARI (Rakamlar 000 ilâvesiyle TL.)
(Tablo: 1)

A K T İ F

	1965	1966
Kasa	380.102	354.141
T. C. Merkez Bankası	331.791	455.541
Kanuni Karşılıklar Kasası ...	679.651	843.739
Bankalar	105.426	96.367
Tahviller ve Hisse Senetl. Cüz.	221.375	218.928
Senetler Cüzdanı	556.875	644.580
Avanslar	1.850	1.864
Borçlu Cari Hesaplar	2.061.538	2.736.854
İştiraklerimiz	300.418	329.251
Sabit Kıymetler	124.275	180.663
Muhtelif Borçlular	510	845
Diğer AKTİFLER	154.182	214.255
	4.917.993	6.077.028

P A S İ F

Sermaye	20.000	20.000
İhtiyat Akçeleri	182.586	256.523
Karşılıklar	67.623	86.480
Taahhütlerimiz	47.412	130.396
Mevduat	4.130.056	5.015.591
Tediye Emirleri	18.418	26.541
Muhtelif Alacaklılar	290.175	357.967
Talep Olunmamış Kıym.	2.159	2.645
Diğer pasifler	123.797	131.064
Kar	35.767	49.821
	4.917.993	6.077.028

Bilânçodaki hesapları kısaca inceleyelim.

İlk önce pasifi inceleyelim. Pasif, teşebbüsün sermaye sahibine muhtelif borçlulara ve sair alacaklılara karşı olan taahhütlerinin grafik halinde görünüşüdür. (3)

Öz Sermaye : Müteşebbisin işletmeye tahsis ettiği sermayedir. İşletmeye konulan paralar ve haklar öz sermaye kapsamına girer.

Kapital = Aktif — Pasif

İhtiyat Akçeleri : İşletmenin mali durumunun kuvvetlendirilmesi için yıl sonu kârından ayrılan paralardır. İhtiyat akçeleri öz sermayeden sayılır. Bu akçelerin çokluğu öz sermayenin yapısının sağlam olduğuna işaret eder. İhtiyat akçeleri kanuni veya ihtiyari olabilir.

T.T.K.'nın 466. maddesine göre, «Her yıl safi kârdan yirmide birinin, ödenmiş sermayenin beşte birini buluncaya kadar umumi yedek akçe olarak ayrılması mecburidir.»

Karşılıklar : İşletmenin dönem sonuna kadar uğrayabileceği zarar ve ziyanları, yani aktif kıymetlerde meydana gelecek değer azalmalarını karşılamak üzere ayrılan fonlardır. Bazı karşılık çeşitleri şunlardır: Şüpheli alacaklar karşılığı, tediye olunmamış senetler, kendilerine haddinden fazla fiyat takdir edilmiş, modası geçmiş, değerini kaybetmiş, bozulmuş malzeme, cari mukaveleler üzerinde vukuu muhtemel zararlar ve saireden mütevellit zararların kapatılmasına mahsus karşılıklar. (4)

Karşılıkların öz sermayeden sayılması dönem sonundaki duruma bağlıdır.

Taahhütlerimiz : Ticaret bankalarının iskontoya tabi tuttukları tüccar senetlerini (Alacak senetlerini) reeskont ettirmesinden doğar. Taahhütlerimiz hesabının kullanılmasının sebebi, İş Bankasına karşı senedin tahsili sebebiyle sorumlu olmasındandır.

Yapılan taahhütlerin kimlere ve hangi şartlarla yapıldığı, hesabı değerlendirme bakımından önemli bir rol oynamaktadır.

(3) Kenan ASAFKAN, Metodik Muhasebe Ansiklopedisi, Ankara, 1959, s. 309.

(4) Kenan ASAFKAN, Sınai İşletmelerde Muhasebe, Ankara, 1957, s. 467.

İş Bankasının 31. 12. 1966 tarihinde taahhütlerimiz hesabında gösterdiği bakiye 130.395.944,99 lira olup, bunun 120.176.159,— lirası T. C. Merkez Bankasına verilmiş transfer emirlerinden, 7.965.584,63 lirası T. C. Merkez Bankası nezdinde İş Bankası lehine açılmış bulunan avans hesapları bakiyesi ile reeskont ettirilen senetlerden, 1.719.167,— lirası Sınai Yatırım ve Kredi Bankası nezdinde İş Bankası lehine açılmış bulunan avans hesabı bakiyesinden, 535.034,36 lirası diğer taahhütlerin bakiyesinden ibarettir.

Mevduat Hesabı: Bankanın yabancı kaynaklardan elde ettiği paraları gösterir. Bankaların çoğu için en önemli sermaye kaynağı mevduattır.

Mevduat dört çeşit olabilir. Bunlar resmi mevduat, ticari mevduat, bankalar mevduatı, tasarruf mevduatıdır.

İş Bankasının mevduat bölümleri ve bu bölümlerdeki gelişmeler şöyledir:

	1966	1965
Tasarruf Mevduatı	3.609.160.241,87	3.000.468.736,91
Ticari mevduat	886.138.072,86	709.993.869,86
Resmi mevduat	342.058.040,88	301.077.529,32
Bankalar mevduatı	178.234.178,29	118.575.517,95
	<hr/>	<hr/>
	5.015.590.533,90	4.130.055.654,04
	<hr/>	<hr/>
	FARK	%
	<hr/>	<hr/>
	608.691.504,96	20,29
	176.204.203,—	24,81
	40.980.511,56	13,61
	59.658.660,34	50,31
	<hr/>	<hr/>
	881.534.879,86	21,44

Tediye Emirleri: Bankanın diğer kişilere olan borçları, onların ödeme emirlerine rağmen ödenmemişse, tediye emirleri hesabında görülür. Banka üzerine çekilen ve belli bir meblağın ödemesini gerektiren çekler ve ödenecek havaleler bu hesabı oluşturur.

İş Bankasının bilançosuna göre 1966 yılı sonu itibariyle tediyeye emirleri hesabının bakiyesi 26.541.413,53 liradır. Bunun:

9.097.885,71 lirası henüz lehdarlarına ödenmemiş bulunan havale bedellerini

17.443.527,82 lirası da keşide edilmiş olup, henüz ikraz edilip bedelleri tahsil olunmamış çeklerden ibarettir.

Muhtelif Alacaklılar: Tahakkuk eden ve henüz ödenmeyen vergiler, icra kesintileri, aidat vs. bu hesapta yer alır. Muhtelif alacaklılar hesabı bankanın kısa vadeli borçlarını gösterir.

İş Bankasının muhtelif alacaklılar hesabı, tahakkuk etmiş olup henüz ödenmemiş olan vergilerle, muvakkat nitelikteki alacaklılara ait hesap bakiyelerini ve bloke hesapların tümünü kapsamaktadır.

Talep Olunmamış Kıymetler: Hissedarlar tarafından henüz tahsil edilmemiş bulunan İş Bankası hisse senetlerine ait kupon bedellerinden ibarettir.

Diğer Pasifler: Kâr ve zarar reeskontları ile, muvakkat bir nitelikte olan sair hesaplara ait bakiyeleri kapsar .

Pasif hesapların incelenmesini bitirdikten sonra, şimdi de aktif hesapları inceleyelim. Aktif, teşebbüsün faaliyet halinde bulunan kıymetlerinin grafik halinde gösterilmesidir.

Kasa Hesabı: En likid durumda olan bu hesap, işletmenin kasasında nakit halde bulunan yekûnu ifade etmektedir. Bu paralar tamamen emre hazır bulunmaktadır. Bunların kullanılması işletme yöneticilerinin kararlarına bağlıdır. İşletmenin çeşidine göre kasada bulunması gereken para miktarı değişik olur. Normalden daha az para bulunması işletmeyi güç duruma sokar, fazla para ise kullanılmayan kaynakları arttırır.

T. C. Merkez Bankası: Merkez Bankasında mevcut para serbest ve bloke olmak üzere iki kısımdan meydana gelmektedir.

İş Bankasının 1966 yılı hesabı şöyledir :

176.790.757,84 T. L. T. C. M. B. nezdinde serbest

278.750.353,66 T. L. T. C. M. B. nezdinde bloke

Bu hesapları daha geniş olarak inceleyecek olursak :

278.750.353,66 T. L. tutarındaki bloke kısmın 13.459.680,03 lirası taahhütlerimiz hesabında yer alan transfer emirlerinin karşılığını teşkil etmekte, 265.290.673,63 lirası ise ithalat yönetmelikleri gereğince tahsil edilip, mezkûr bankaya devredilen meblağı kapsamaktadır.

Kanuni Karşılıklar Kasası: Bankalar 3. şahıslardan aldıkları paraları iştigal konularına göre kullanırlar. Bankaların bu paraları kullanması banka yönetim kurullarının iradesine bırakılmamıştır. Alınan paraların tamamını ya da tamamına yakın bir kısmını kullanan banka, müşterilerin para talebi karşısında zor durumda kalabilir. İşte bu durumun meydana gelmesini önlemek isteyen Devlet, Bankalar Kanunu adıyla anılan bir kanun çıkarmıştır. Bu kanuna göre bankalar, ödenmiş sermaye ve ihtiyat toplamı çerçevesi içinde, vâdeli tasarruf mevduatında % 10'dan aşağı ve % 20'den yukarı olmamak üzere; vadesiz tasarruf mevduatında % 20'den aşağı ve % 25'den yukarı olmamak üzere elde olunacak mevduatın bu kısımlarını T.C. Merkez Bankasına ve Amortisman ve Kredi Sandığı nezdindeki hesaba yatırılırlar. İşte bu hesaba yatırılan paralar bankalar tarafından Kanuni Karşılıklar Kasası hesabında gösterilir.

Gene bankalar kanununa göre ,bankaların yukardaki şartlara göre kabul edecekleri tasarruf mevduatı kısıtlanmıştır. Yukarda belirtilen % 20-25 kanuni karşılık haddiyle, bankaların kabul edebilecekleri tasarruf mevduatı ödenmiş sermaye ve ihtiyatlar toplamına bağlıdır. Şöyle ki;

<u>Ödenmiş sermaye + İhtiyatlar</u>	<u>Tasarruf mevduatı</u>
1-5 Milyon ise sermayesinin	7 misli kabul eder
5-10 » » »	8 » » »
10-25 » » »	10 » » »
25-30 » » »	12 » » »
50 milyondan çoksa »	15 » » »

Bu hadlerden sonra da tasarruf mevduatı kabul etmek isteyen bankalar, kabul ettikleri mevduatın % 50'sini Merkez Bankası ve Amortisman ve Kredi Sandığına yatırmak zorundadırlar. Mevduatın düşmesi halinde bu hesaptan, düşen mevduat nispetinde karşılıkları geri alma imkânı vardır.

1966 yılında kanuni karşılıklar kasasında bulunan değerler:

819.439.287,93 lirası munzam karşılıklar mukabili kıymetler
(Bankalar Kanunu madde 28 ve 33)

11.993.175,65 lirası ilerde vukuu muhtemel zararlar karşılığı
kıymetler. (Bankalar Kanunu madde 35—36)

12.306.856,20 lirası ihtiyat akçeleri mukabili kıymetler (Bankalar Kanunu madde 36)

Bankalar: İş Bankasının alacaklı olduğu, yani para yatırdığı bankaları belirten bir hesaptır. Bu da önceki hesaplar gibi likiditesi çok olan bir hesaptır.

Tahviller ve Hisse Senetleri Cüzdanı: Bankada mevcut bulunan tahvil ve hisse senetlerini gösteren bir hesaptır. 1966 yılında bu hesapta şu değerler yer almıştır:

54,081.558,05 T. L. Devlet iç istikraz tahvilleri

110.000.000.— T. L. Hazine plasman bonoları

6.379.820.— T. L. Tasarruf bonoları

22.310.441,75 T. L. Amortisman ve kredi sandığı tahvilleri

18.288.600.— T. L. İstanbul belediyesi tahvilleri

2.175.572.— T. L. T. C. Ziraat Bankası tahvilleri

5.691.557,30 T. L. Türkiye Emlak Kredi Bankası tahvilleri

Senetler Cüzdanı: Bankada bulunan senetleri gösteren bir hesaptır. Bu hesaba senetler şöyle girebilir:

— Çekler bir senet gibi kabul edilerek senetler cüzdanına alınır.

— Satın alınmış kuponlar bu hesaba girer.

— Vadesi gelmeden önce kırdırılmış alacak senetleri iskonto senedi olarak bu hesaba girer.

— İştirak senetleri de aynı şekilde bu hesapta gösterilir.

— Reeskont senetleri hisse senetleri gibi bu hesaba girebilir.

1966 ve 1965 yıllarında senetler cüzdanında bulunan hesaplar ve bunların değişme seyri aşağıdaki gibidir:

	1966	1965
Çekler	56.198.189,69	35.668.163,38
İskonto Senetleri	78.809.502,65	110.989.574,79
İştira Senetleri	509.572.105,95	410.216.910,06
	<u>644.579.797,69</u>	<u>556.847.648,43</u>
Fark		%
	<u>20.530.025,51</u>	<u>57,56</u>
	<u>-32.180.072,14</u>	<u>-29</u>
	<u>99.355.195,89</u>	<u>24,22</u>
	<u>87.705.149,16</u>	<u>15,75</u>

Avanslar: Altın karşılığı, mal karşılığı, senet karşılığı, akreditif karşılığı olarak İş Bankası tarafından diğer kişilere açılan kredilerdir.

Borçlu Cari Hesaplar: Müşteriye açık olarak ya da teminatlı olarak açılan kredileri gösteren hesaptır. Belirli bir limit çerçevesinde borç bakiyesi vermek üzere bankalar tarafından açılır. Bunda müşterinin şahsi durumu göz önünde tutulmaktadır.

Borçlu cari hesap üç şekilde olabilir:

- Açık kredi şeklinde borçlu cari hesap
- Kefalet karşılığı borçlu cari hesap
- Maddi teminat karşılığı borçlu cari hesap

Borçlu cari hesapta bulunan değerler ve bunların iki yıllık değişme miktarları şöyledir:

	1966	1965
Açık Krediler	724.080.227,50	546.986.888,03
Kefalet Mukabili b.c.h.	295.491.271,20	201.698.275,66
Senetler » »	842.880.722,81	669.737.455,43
Maddi Teminat » »	874.401.332,27	643.737.455,43
	<u>2.736.853.558,78</u>	<u>2.061.537.952,53</u>

Farklar	%
177.093.344,47	32,38
93.792.995,54	46,50
173.765.384,40	25,97
230.663.876,84	35,83
675.315.601,25	32,76

İştiraklerimiz Hesabı: Bir işletme kendi konusu ile ilgili olan ya da olmayan işletmelere, ya da iş faaliyetleri ile ilgili kuruluşlara iştirak eder, bunların yönetim kurullarına girer ve bir çok menfaatler sağlar. Bu hesapta Bankalar Kanununun 48. maddesi 2. fıkrasına göre yapılan iştirakler gösterilmiştir.

İş Bankasının yatırım kollarına göre iştirakleri ve iki yıllık mukayesesi aşağıdaki gibidir:

	1966	1965
Bankalar	43.210.780,40	41.746.860,80
Sigorta Şirketleri	7.015.554,35	7.015.554,35
Sanayi Şirketleri	255.543.029,—	228.914.279,—
Maden Şirketleri	10.000.000,—	10.000.000,—
	1966	1965
Enerji Şirketleri	2.577.800,—	2.827.800,—
Nakliyat Şirketleri	2.100.000,—	2.100.000,—
Diğer Ticari Şirketler	7.051.829,90	7,051,829,90
Tasfiye halinde Şirketler	1.761.393,29	1.761.393,29
	329.251.386,94	300.317.717,34

Fark
1.454.919,60
26.628.750,—
750.000.000,—
28.833.669,60

Sabit Kıymetler: Likidite bakımından en zayıf olan değerlerdir. Sabit Kıymetlerin iki yıllık seyri aşağıdaki gibidir :

	1966	1965
Menkuller	28.698.029,59	22.732.920,08
Gayrimenkuller	151.965.008,75	101.541.531,33
	180.663.038,34	124.274.451,41
	1966	%
	5.965.109,51	26,24
	50.423.477,42	49,66
	56.388.586,93	45,37

Muhtelif Borçlular ve Diğer Aktifler: Muhtelif Borçlular, çeşitli muameleler dolayısıyla muvakkat olarak işletmeye borçlananların hesabını; diğer aktifler hesabı ise, ayniyat mevcutlarını, reeskont hesapları ile sair muvakkat hesapları kapsamaktadır.

Bilançodaki hesapların kısaca incelenmesinden sonra analiz hakkında yapacağımız açıklamalara geçebiliriz .

III — BİLANÇO ANALİZİ

A) Anlam

Bilanço analizi, bilançoyu meydana getiren çeşitli faktörler arasındaki fonksiyonel ilişkinin tespit edilmesi demektir. Bilanço ve eklerinin analizi bir teşebbüs hakkında yeter derecede fikir edinilmesini mümkün kılar. Bilhassa birbirini izleyen birkaç bilançonun mukayesesi suretiyle yapılacak analizlerden bir çok bilgiler edinmek mümkün olur. İşletmenin mali ve iktisadi yapısı bilanço analizi sayesinde ortaya konulacaktır.

B) Bilanço Analizinin Önemi

Gelir tablolarına gösterilen ilgiden dolayı, geçmiş yıllarda bilançoya pek fazla önem verilmemiştir. İş adamları ve muhasebe hakkında çok az bilgiye sahip olan bazı kişiler bilançoyu çoğunlukla yanlış anlamışlardır. Şu kabul edilmiş bir gerçektir ki, bilanço analizi için sarfedilen gayret, bilançoda gün ışığına çıkan sonuçlar yanında çok önemsiz kalmıştır. Analiz sayesinde elde edilen sonuçlar, geleceğe ışık tutabilir ve iş adamlarının plânlarına çok kârlı bir şekilde yardımcı olabilir.

C) Bilanço Analizi İle Kimler İlgilidir? (5)

1 — Borç Verenler (Creditors): Bankalar ve tüccara kredi ile mal satan işletmeler, uzun dönemli finansal sağlamlığa sahip işletmelere kredi açmak isterler. ABD.'deki kredi ile mal satan bazı iş adamları, o civarlarda bulunan yörel (mahalli) kredi bürolarından bilgi alırlar. Bu, küçük miktarlarda kredi açılacağı zaman yapılan iştir. Kredi hacmi büyük miktarlara ulaşırsa, borca satış yapan tüccarlar, mali raporları elde edip, bizzat analize tabi tutabilirler.

Bankalar diğer meüsseselere göre daha iyi bir duruma sahiptirler. Kredi açacakları işletmelerin durumlarını çoğunlukla serbest mali müşavirler aracılığı ile analiz ettirirler.

2. Hissedarlar: Bir şirketin sahibi o şirketin hissedarlarıdır. Büyük işletmelerde hissedarların işletme hakkındaki esas

(5) VAN VOORHIS/DUNN/McCAMERON, Using Accounting in Busines, California, 1962, s. 98.

bilgi kaynakları, şirketin yıllık raporlarıdır. Yıllık raporlar, idare heyetinin açıklamaları ile birlikte birçok istatistikî verileri ihtiva eder. Bu sebepten hissedarlar, kendilerini tatmin edecek olan bilgiyi, karmaşık analizleri yapmadan, doğrudan doğruya yıllık raporlardan elde ederler.

3. **Y ö n e t i m:** Bir işletme idaresinin yaşaması, faaliyet sonuçlarına ve gelecekteki olaylara sıkı sıkıya bağlıdır. Gelecekteki olaylar çoğunlukla bilanço verileri ve bunların eklerinin dikkatli bir şekilde analiz edilmesi sayesinde önceden keşfedilebilirler. Yönetim her türlü açıklamalı bilgiyi muhasebe kayıtlarından elde edebilir ve bunların analizi de çok mükemmel bir şekilde yapılabilir. Tatbikatta bu analizleri çoğunlukla muhasebeciler yaparlar ve bazı açıklayıcı bilgilerle birlikte yönetime sunarlar. Yöneticilerin ilgilendikleri analiz grupları, hemen hemen her yönetici için aynı olan, yönetimin rolüne geniş bir şekilde yer ayıran analizlerdir.

D) Bilanço Analizleri Hangi Soruları Cevaplandırmaya Yardım Edebilir?

Bilanço analizi ve buna ek olarak bilanço kalemleri ve gelir tablosu arasındaki bazı ilişkilerin incelenmesi, işletmeyle ilgili yöneticilerin, kreditorlerin, ve işletme sahiplerinin bir çok sorularının cevaplandırılmasına yardımcı olur.

Bu sorular şunlar olabilir ⁽⁶⁾:

- 1 — Cari borçlar nasıl karşılanabilir?
- 2 — İşletmenin kapital yapısı nasıldır?
- 3 — Aktif ve pasif değerlerin dağıtımını nasıldır?
- 4 — Gelirler ne derecede tatminkardır?
- 5 — Sabit masraflar ne kadar zamanda elde edilebilmiştir?
- 6 — Aktifin kullanılması ne derece etkilidir?
- 7 — Hisse senetlerinin defter değeri nedir?

IV — ANALİZ TEKNİKLERİ.

Bilanço analizi sahasında bir çok teknikler geliştirilmiştir. Bu tekniklerin kullanılması, bilançosu analiz edilecek işletmeye gö-

(6) Age. s. 99.

re değişebilir. Fakat bilanço analizinde bir kaç tekniğin birlikte kullanılması, analizin güvenliği bakımından tercih edilmesi gereken bir yoldur.

Örnek işletme analiz edilirken ,tekniklerin birlikte kullanılması yöntemi uygulanacaktır. Daha çok reşyolar üzerinde durulacaktır.

Başlıca analiz tekniklerini altı bölümde inceleyebiliriz.

- A) Dikey yüzdeler tekniği
- B) Mukayeseli tablo tekniği
- C) Fon tablosu tekniği
- D) Trend yüzdeleri tekniği (Standart bilanço tekniği)
- E) Reşyo tekniği
- F) Grafik tekniği

A) Dikey yüzdeler tekniği

Tablolarda bulunan bütün kalemlerin, ait olduğu grup içindeki yerini belirterek, bu kalemlerin kendi gruplarındaki öneminin anlaşılmasına yardımcı olur. Bilanço analizinin cevap vereceği en önemli sorulardan birisi olan, aktifin nasıl dağıtıldığı meselesi, dikey yüzdeler tekniği ile ortaya konulabilir. Sabit kıymetler, döner kıymetler ve bu ana gruplar içindeki kalemlerin, işletme için uygun olup olmadığı bu yöntemle anlaşılabilir. Diğer taraftan pasifin öz ve yabancı sermaye olarak bölümlendirilmesi ve bölümlerdeki kalemlerin tatminkârlığı gene dikey yüzdeler yöntemi ile belli olabilir.

İşletmeler arası karşılaştırmalarda da bu yöntemin çok önemli bir rolü vardır.

Dikey yüzde trendleri, ilgili hesap dönemlerindeki tabloda yer alan kalemlerin tablo toplamına nazaran ilişkilerini gösterir (7) Bu ilişkileri gösteren genel standartların geliştirilmesi halinde, dikey yüzdeler tekniği yoluyla dönemler arasında yapılan karşılaştırmalar daha anlamlı olur. Dikey yüzdelerin bir kaç dönemi kapsaması, karşılaştırmayı daha gözle görülür hale sokar.

(7) Yüksel KOÇ, İşletmelerde Mali Analiz Teknikleri, Ankara, 1967, s. 109.

Dikey yüzdelerde önce toplam aktifler ve toplam pasifler 100 kabul edilir. Bunların kapsadığı kalemler 100'e göre hesap edilir.

Bir de ayrıca aktif ve pasifte bulunan ana gruplar 100 kabul edilir ve bu gruplar içerisindeki kalemlerin oranı hesaplanır.

Dikey yüzdeler yöntemi Tablo: 2, 3 ve 4'de 1965 ve 1966 yılı bilançolarına uygulanmıştır.

Bu uygulamayı yapabilmek için bilançonun bazı değişikliklere tabi tutulması gerekir. Bilançomuzda aktif ve pasifler bazı ana gruplara ayrılmalı ve grup yüzdeleri hesaplanmalıdır.

Aktifi, Dönen Kıymetler, Sabit Kıymetler ve Diğer Aktifler adları altında üç ana gruba ayırarak işlemler yapılmıştır. Pasif ise, Öz Sermaye, Yabancı Sermaye, Diğer Pasifler ve Kâr ve zarar gruplarına ayrılmıştır.

Aktifte yapacağımız ilk işlem, Kasanın Dönen Kıymetlere göre yüzdesini bulmaktır.

Bunu bulabilmek için şöyle bir formül uygulayabiliriz:

$$\frac{\text{Kasa} \times 100}{\text{Dönen Kıymetlerin Toplamı}} = \text{Kasanın Dönen Kıymetler İçindeki Yüzdesi}$$

Diğer bütün kalemler için yüzdeler bu şekilde hesaplanır.

B) Mukayeseli Tablo Tekniği

Bir işletmenin iki veya daha fazla dönemlerine ait mali durum ve faaliyet sonuçları ile ilgili verileri belirtecek şekilde hazırlanan tablolara mukayeseli tablolar denir. (8). Bilanço, kâr zarar tablosu ile diğer mali tablolar mukayeseli tablolar halinde hazırlanabilir.

1963 yılında Amerikada 600 tane yıllık rapor incelenmiş ve bunların % 90'ının mukayeseli tablo tekniğini kullandıkları tespit edilmiştir. (9).

(8) Age. s. 79.

(9) Paul GRADY, Inventory of Generally Accepted Accounting Principles for Business Enterprises, Accounting Research Study No: 7, NY. AICPA' 1965, s. 302.

(Tablo : 2)

A K T İ F	Aktif toplamına göre hesapların yüzdesi			
	1965	1966	1965	1966
I — DÖNEN KIYMETLER				
Kasa	380.102	354.141	7,79	5,88
T. C. Merkez Bank.	331.791	455.541	6,74	7,49
Kan. Karş. Kasası	679.651	843.739	13,81	13,88
Bankalar	105.426	96.367	2,14	1,58
Tahv. ve His. St.				
Cüzd.	221.375	218.928	3,50	3,60
Senetler Cüzdanı	556.875	644.580	11,32	10,60
Avanslar	1.850	1.864	0,03	0,03
Borçlu Cari Hes.	2.061.538	2.736.854	41,91	45,03
Muhtelif Borçlular	510	845	0,01	0,01
II — SABİT KIYMETLER				
Sabit Kıymetler	124.275	180.663	2,52	2,97
İştiraklerimiz	300.418	329.251	3,78	4,29
III — DİĞER AKTİFLER				
Diğer Aktifler	154.182	214.255	3,13	3,52
P A S İ F				
I — ÖZ SERMAYE				
Sermaye	20.000	20.000	0,40	0,32
İhtiyatlar	182.586	256.523	3,78	4,29
II — YABANCI SERMAYE				
Karşılıklar	67.623	86.480	1,37	1,42
Taahhütlerimiz	47.412	130.396	0,96	2,14
Mevduat	4.130.056	5.015.591	83,97	82,53
Tediye Emirleri	18.418	26.541	0,37	0,43
Muhtelif Alacaklılar	290.175	357.967	5,90	5,89
Talep Olunm. Kıym.	2.159	2.645	0,04	0,04
III — DİĞER PA-SİFLER				
	123.797	131.064	2,51	2,15
IV — KÂR				
	35.767	49.821	0,70	0,81

(Tablo : 3)

A K T İ F	Grup toplamlarına göre hesapların yüzdesi			
	1965	1966	1965	1966
I — DÖNEN KIYMETLER			100	100
Kasa	380.102	354.141	8,75	6,61
T. C. Merkez Bank.	331.791	455.541	7,64	8,26
Kanuni Karş. Kas.	679.651	843.739	15,66	15,60
Bankalar	105.426	96.367	2,46	1,80
Tah. ve Hi. S. Cüz.	221.375	218.928	5,10	4,08
Senetler Cüzdanı	556.875	644.580	12,83	12,04
Avanslar	1.850	1.864	0,04	0,34
Borçlu Cari Hes.	2.061.538	2.736.854	47,51	51,12
Muhtelif Borçlu	510	845	0,01	0,15
II — SABİT KIYMETLER			100	100
Sabit Kıymetler	124.275	180.663	29,26	34,43
İştiraklerimiz	300.418	329.251	70,74	64,57
III — DİĞER AKTİFLER			100	100
P A S İ F				
I — ÖZ SERMAYE			100	100
Sermaye	20.000	20.000	9,87	7,23
İhtiyatlar	182.586	256.523	90,13	92,77
II — YABANCI SERMAYE			100	100
Karşılıklar	67.623	86.480	1,48	1,53
Taahhütler	47.412	130.396	1,04	2,32
Mevduat	4.130.056	5.015.591	90,65	89,25
Tediye Emirleri	18.418	26.541	0,40	0,47
Muhtelif Alacaklılar	290.175	357.967	6,39	6,39
Talep Olunm. Kıym.	2.159	2.645	0,04	0,04
III — DİĞER PA-SİFLER	123.797	131.064	100	100
IV — KÂR	35.767	49.821	100	100

(Tablo : 4)

A K T İ F	Aktif toplamına göre grupların yüzdesi			
	1965	1966	1965	1966
I — DÖNEN KIYMETLER			88,23	88,08
Kasa	380.102	354.141		
T. C. Merkez Bank.	331.791	455.541		
Kanuni Karş. Kas.	679.651	843.739		
Bankalar	105.426	96.367		
Tah. ve Hi. S. Cüz.	221.375	218.928		
Senetler Cüzdanı	556.875	644.580		
Avanslar	1.850	1.864		
Borçlu Cari Hes.	2.061.538	2.736.854		
Muhtelif Borçlu	510	845		
II — SABİT KIYMETLER			8,63	8,39
Sabit Kıymetler	124.275	180.663		
İştiraklerimiz	300.418	329.251		
III — DİĞER AKTİFLER			3,14	3,53
Diğer Aktifler	154.182	214.255		
P A S İ F				
I — ÖZ SERMAYE			4,14	4,55
Sermaye	20.000	20.000		
İhtiyatlar	182.586	256.523		
II — YABANCI SERMAYE			92,63	92,46
Karşılıklar	67.623	86.480		
Taahhütler	47.412	130.396		
Mevduat	4.130.056	5.015.591		
Tediye Emirleri	18.418	26.541		
Muhtelif Alacaklılar	290.175	357.967		
Talep Olunm. Kıym.	2.159	2.645		
III — DİĞER PA-SİFLER	123.797	131.064	2,51	2,15
IV — KÂR	35.767	49.821	0,72	0,83

(Tablo : 5)

A K T İ F	1965	1966	Mulak fark	%
Kasa	380.102	354.141	25.961	6,83
T. C. Merkez Bank.	331.791	455.541	123.750	37,2
Kanuni Karş. Kas.	679.651	843.739	164.088	24,1
Bankalar	105.426	96.367	9.059	8,67
Tah. ve Hi. S. Cüz.	221.375	218.928	2,447	1,10
Senetler Cüzdanı	556.875	644.580	87,705	15,74
Avanslar	1.850	1.864	14	0,75
Borçlu Cari Hes.	2.061.538	2.736.854	675,316	32,7
Muhtelif Borçlu	510	329.251	28,883	9,61
Sabit Kıymetler	124.275	180.663	56,388	43,2
İştiraklerimiz	300.418	845	335	65,68
Diğer Aktifler	154.182	214.255	60,073	38,96
	<u>4.917.993</u>	<u>6.077.028</u>	<u>1.159.035</u>	<u>23,56</u>

P A S İ F

Sermaye	20.000	20.000	—	—
İhtiyat Akçeleri	182.586	256.523	73,937	40,49
Karşılıklar	67.623	86.480	18,857	27,88
Taahhütler	47.412	130.396	82,984	175
Mevduat	4.130.056	5.015.591	885,535	21,44
Tediye Emirleri	18.418	26.541	8,123	44,1
Muhtelif Alacaklılar	290.175	357.967	67,792	23,42
Talep Olunm. Kıym.	2.159	2.645	486	22,51
Diğer Pasifler	123.797	131.064	7,267	5,87
Kâr	35.767	49.821	14,054	39,29
	<u>4.917.993</u>	<u>6.077.028</u>	<u>1.159.035</u>	<u>23,56</u>

Tek bilanço veya kâr ve zarar tablosu işletmenin mali durumunu veya faaliyet sonuçlarını gösterdiğinden faydalıdır. Fakat mukayeseli tablolar tek tablolardan daha önemli ve faydalıdır. Bu tablolar yardımı ile işletmenin iyiye veya kötüye gittiğini kolaylıkla anlayabiliriz.

Mukayeseli tablo iki şekilde kurulabilir:

1 — Değişmeler mutlak olarak incelenir.

2 — Değişmeler yüzde olarak incelenir.

Bu incelemelerde en elverişli yol, belli bir dönemi baz olarak kabul etmek ve değişimleri buna göre incelemektir. Ayrıca değişikliklerin mutlak ve yüzde olarak bir arada incelenmesi, yanlış tefsirlerin önüne geçmek için emin bir yoldur.

Örneğimizde mukayeseli tablo tekniğini kullanırken, değişimler hem mutlak hem de yüzde olarak hesaplanacaktır.

Tablo: 5'de T. İş Bankasının iki yıllık bilançosu, mukayeseli tablo tekniğine göre analiz edilmiştir.

C) Fon Tablosu (Funds Statements)

İşletmelerin ilgili dönem içindeki finansman faaliyetlerini gösteren bir rapordur. İşletmenin fonlarını hangi kaynaklardan sağladığını ve bu fonların hangi amaçlarla kullanıldığını gösterir.

Fon tablosunun birinci kısmında fonların nerelerden sağlandığı incelenir. İkinci kısmında ise bu sağlanan fonların nasıl kullanıldığı hususu yer alır.

D) Trend Yüzdeleri (Standart Bilanço Metodu)

Seçilen herhangi bir geçmiş yıl bilançosuna göre gelecek yıl bilançolarının incelenmesidir. Temel yılın bilançosundaki bütün kalemler 100 kabul edilir ve sonraki yıl bilançolarına ait kalemler buna göre değerlendirilir.

Trend yüzdelerinin yanıltıcı tefsirlere yol açmaması bakımından baz yılının tipik ve temsil edici nitelikleri taşıması zorunludur ⁽¹⁰⁾.

Analiz edilecek yılların fazla olması bu yöntemin daha da önem kazanmasına sebep olur.

Trend yüzdelerinde görülen farklar, para değerinin değişmesinden doğmuş olabilir. Bu hususun tefsir yapılırken göz önünde tutulması gerekir.

Temel olarak kabul edilecek yılın seçimi geniş incelemeler sonucunda yapılmalıdır. Biz analizimizi iki yıl üzerinden yaptığımız

(10) Norton M. BEDFORD, Financial Statements Analysis and Interpretation, 4. B. N. Y. 1964, s. 229.

için, temel yılı bu tekniği açıklama bakımından 1965 olarak kabul edip, 1966 bilançosundaki kalemler için sonuçları bulacağız.

Bu teknik için geçerli olan şöyle bir formülü aşağıya yazabiliriz:

Mukayesesi istenen bilançonun herhangi bir kaleminin tutarı x 100

Standart bilançodaki aynı kalemin tutarı

354.141 x 100

Kasa hesabı için bu formülü uygularsak: $\frac{354.141 \times 100}{380.102} = 93,16$ bulunur.

Bütün hesaplar için bulunan değerler Tablo: 6'da gösterilmiştir.

(Tablo : 6)

AKTİF	1965	1966
Kasa	100	93,16
T.C. Merkez Bankası	100	137,29
Kanuni Karşılıklar Kasası ...	100	124,14
Bankalar	100	91,40
Tahviller ve Hisse Sen. Cüzd.	100	98,89
Senetler Cüzdanı	100	115,74
Avanslar	100	101
Borçlu Cari Hesap	100	132,75
İştiraklerimiz	100	109,60
Muhtelif Borçlular	100	166,05
Diğer Aktifler	100	138,96
Aktif Toplamı	100	123,56
PASİF		
Sermaye	100	100
İhtiyat Akçeleri	100	140,50
Karşılıklar	100	127,88
Taahhütlerimiz	100	275,02
Mevduat	100	121,44
Tediye Emirleri	100	144,15
Muhtelif Alacaklılar	100	123,36
Talep olunmuş Kıymetler	100	122,99
Diğer Pasifler	100	105,87
Kâr	100	139,29
Pasif Toplama	100	123,56

E) Reşyo Analizi

Bir Reşyo, sayılar arasındaki ilişkiyi ifade eder ⁽¹¹⁾. En basit şekliyle bir reşyo, bir sayının diğer bir sayıya bölünmesi sonunda elde edilir. Örneğin, eğer bir grupta 30 erkek ve 5 kadın varsa, buradaki reşyo 30: 5 yani 6'dır. Erkekleri kadınlara göre ifade eden reşyo 1: 6 veya yüzde ile belirtirsek % 600'dür.

Bir tablonun analizinde reşyo, aynı tablodaki iki kalem arasında hesaplanabileceği gibi, iki ayrı tablo arasında da hesaplanabilir.

1. T e f s i r i n Ö n e m i: Reşyoların hesaplanması basit bir aritmetik işleme dayanır. Fakat önemli olan husus, reşyoların tefsir edilmesidir. Bu ise tecrübeli bir muhakeme ve birçok temel bilgiler ister. Mukayeseler aynı şirketin çeşitli yılları için yapılabilir. Standartlar veya normlar, mukayese için çok tatmin edici kaynaklardır, fakat bunların tayininde bir çok güçlüklerle karşılaşılır. Endüstriye ait veriler ticaret birliklerinden, devlet dairelerinden veya diğer dış kaynaklardan elde edilebilir. Her endüstride reşyo için yapılan araştırmalar sonunda, aşağı kartiller, medyanlar ve yukarı kartiller elde olunur. Bu teorik veriler, işletmemizin gerçek verilerinin mukayesesinde kullanılır.

2. R e ş y o Ç e ş i t l e r i: Reşyoları aşağıdaki şekilde inceleyebiliriz.

a) Cari borçlar nasıl karşılanabilir?

Kısa vadeli kredi verenler bu soru ile çok ilgilidir. Ayrıca idare de hayati bir önemi olan bu soru ile ilgilenmek zorundadır. Borçlar, bordrolar, harcamalar yaşamasına devam etmek isteyen bir işletme tarafından her an kontrol edilmelidir. Cari reşyo ve asit test reşyosu borç verenler tarafından arandığı gibi, yönetimce de aranmaktadır.

Bu soruyu cevaplayan reşyoların önemlileri aşağıda incelenmiştir. ⁽¹²⁾

Cari reşyo: cari (vadesiz) aktiflerin cari borçlara bölünmesine eşittir.

(11) VAN VOORHIS/DUNN/McCAMERON, s. 102.

(12) Age. s. 103.

Cari Aktifler

Cari Borçlar

Asit Test reşyosu: Hızlı varlıkların, cari borçlara bölüşmesine eşittir. Hızlı varlıklar nakit, satılabilir (hemen paraya çevrilebilir) değerler ve net alacakları kapsar. Mal ve önceden yapılmış (peşin ödenmiş) harcamalar hızlı varlık kavramı dışında kalır.

$$\text{Asit test:} = \frac{\text{Hızlı Varlıklar}}{\text{Cari borçlar}}$$

Faaliyet harcamaları Reşyosu:

En son nakit durumunun yıllık faaliyet harcamalarının 1/12 sine bölünmesiyle bulunur.

$$\text{F. H. R.:} = \frac{\text{En son nakit durumu}}{1/12 \text{ Faaliyet Harcamaları}}$$

Bu, aylık faaliyet harcamaları için elimizde o ayda ne kadar nakit bulunduğunu gösterir. Bir işletme faaliyet harcamalarını karşılayacak ve diğer taahhütleri yerine getirebilecek derecede tatminkar nakdi, kasasında muhafaza etmek zorundadır. Bu dereceden çok fazla olan kasa mevcudu, zayıf bir yönetimi temsil eder. Çünkü bu fazla nakitle yeni yatırımlar yapıp, yeni gelirler elde etmek imkanı vardır.

b) İşletmenin Kapital Yapısı Nasıldır?

Bir işletme faaliyetleri için gereken kapital ihtiyacını, bazı yatırım şekilleri ile, uzun süreli ödünç almalarla ve kısa dönemli kredilerle arttırabilir.

Eğer bir işletme büyük bir oranda ödünç alma yoluyla finanslanmışsa ve aynı zamanda bu işletme kârlı durumda ise, hisse senedi sahipleri işletme sahipleridir ve yatırımlarından büyük bir oranda kâr sağlayabilmektedirler.

aa) Cari borçların net maddi değerlere reşyosu:

Bu reşyoyu bulabilmek için cari borçları net maddi değerlere bölmemiz gerekir. Net maddi değerler, işletme varlığından gayri maddi değerlerin çıkarılması ile bulunur.

Cari borçlar

Net maddi değerler

bb) Toplam borçların net maddi değerlere reşyosu:

Toplam borçların net maddi değerlere bölünmesi ile bulunur.

Toplam borçlar

Net maddi değerlerin toplamı

cc) Uzun vadeli borçların net çalışma kapitaline reşyosu:

Uzun vadeli borçların net çalışma kapitaline bölünmesi ile bulunur.

Uzun vadeli borçlar, uzun vadeli senetleri, uzun vadeli bonoları kapsar. Net çalışma kapitali, cari varlıklardan cari borçların çıkarılması ile bulunur.

Uzun vadeli borçlar

Net çalışma kapitali

Bu grup reşyoların incelenmesi sonunda şu fikirleri ileri sürebiliriz:

Akla uygun bir şekilde kapitale sahip olan bir işletmede cari borçların düşük bir oranda olması gerekir. Ayrıca uzun vadeli borçlar, kapital ihtiyacı bakımından daha çok tercih edilecektir.

c) Aktif ve pasif değerlerin dağıtımını nasıldır?

Bu soru toplam aktifin sabit ve döner değerler gibi ana gruplar arasında nasıl dağıtıldığını inceler. Ayrıca bu gruplar içindeki dağılımını da inceler. Bunun için iki reşyo geliştirilmiştir.

aa) Mal mevcudunun çalışma kapitaline reşyosu:

En son mal mevcudu

Net çalışma kapitali

bb) Sabit kıymetlerin net maddi kıymetlere reşyosu:

Sabit kıymetlerin net maddi kıymetlere bölünmesi ile bulunur.

Sabit aktifler

Net maddi kıymetler

Sabit kıymetlere yüksek oranda yatırım yapacak olan işletmelerin faaliyetlerinde oynak (fleksibl)varlıklara gösterecekleri ihtiyaç düşük olmalıdır.

d) Gelirler ne derecede tatminkârdır?

Bu yönetim için güç bir sorudur, çünkü yönetimin başarısı bu soru sayesinde ortaya çıkacaktır. Ayrıca kredi verenler de bu hususa dikkat edeceklerdir, çünkü başarılı bir işletme çok iyi bir kredi riskine sahiptir. Yani böyle işletmelere kredi vermek fazla riskli olmayacaktır.

Bunun için üç reşyo geliştirilmiştir.

aa) Net gelirin net maddi değerlere reşyosu:

Net gelir miktarının net maddi değerlere bölünmesi ile bulunur.

Net gelir

Net maddi değerler

İşletmeler kâr sağlamak için kurulmuştur. İşletme sahiplerine düşen kâr oranını gösteren bu reşyo başarının ölçüsüdür.

Net gelir

Net satışlar

oranı da önemli bir orandır.

bb) Gelir nispetinin toplam çalışma kapitaline reşyosu:

Gelir vergisinden ve faizden önceki gelirin toplam kapitale bölünmesi ile elde olunur. Toplam kapitale toplam aktiflere eşit olan öz kapital ve yabancı kapital de girer.

Vergi ve faizden önceki gelir

Toplam aktifler

e) Sabit masraflar ne kadar zamanda elde edilebilmiştir?

Bono ve uzun vadeli hisse senedi sahipleri tabii olarak kendi yatırımlarının geleceğinden emin olmak isterler. Bunun için de bu orana bakarlar.

Sabit faiz ve vergiden sonraki net gelir

Sabit faiz

f) Aktifin kullanılması ne derecede etkilidir?

Bu oran satış ve alışlarla ilgilidir. Aşağıdaki dört reşyo yazılabilir:

aa) Satılan malların maliyeti

Ortalama mal mevcudu

bb) Ortalama tahsil süresi = $\frac{\text{Alacaklar 365}}{\text{Net kredili satışlar}}$

Net satışlar

cc)

Net maddi değerler

Net satışlar

dd)

Net çalışma kapitali

g) Hisse senetlerinin defter değeri nedir?

İşletme sahiplerinin yatırdıkları sermaye

Hisse senetleri sayısı

Bu soru için göz önünde bulundurulacak en önemli oran yukarıdaki orandır.

3. Ö r n e k İ Ő l e t m e y e U y g u l a m a

Başlıca reşyoları gördükten sonra elimizdeki verilere uyabilen reşyoları kullanarak örneğimizi reşyo yöntemi ile analiz edelim.

a) Reşyolara uygulama :

İşletmenin kapital yapısını Őu reşyolarla bulabiliriz:

$$\frac{\text{Öz kapital X 100}}{\text{Sabit aktifler}} = \frac{270.209 \text{ X } 100}{124.275} = 217 \text{ (1965 yılı)}$$

$$\frac{363.003 \text{ X } 100}{180.663} = 200 \text{ (1966 yılı)}$$

$$\frac{\text{Öz kayital X 100}}{\text{Kapital}} = \frac{270.209 \text{ X } 100}{4.917.993} = 5,49 \text{ (1965 yılı)}$$

$$\frac{363.003 \text{ X } 100}{6.077.028} = 5,97 \text{ (1966 yılı)}$$

Kendi kendine finansman derecesi :

Öz Sermaye X Yabancı Sermaye

$$\frac{\text{Öz Sermaye + Yabancı Sermaye}}{270.209 \text{ X } 100} = 5,53 \text{ (1965 yılı)}$$

$$4.882.226$$

$$\frac{363.003 \text{ X } 100}{6.027.207} = 6,02 \text{ (1966 yılı)}$$

Kuruluş sermayesinin öz sermaye içindeki yeri :

Kuruluş sermayesi X 100

Öz sermaye

$$\frac{20.000 \times 100}{270.209} = 7,4 \text{ (1965 yılı)}$$

$$\frac{20.000 \times 100}{363.003} = 5,5 \text{ (1966 yılı)}$$

Borçlanma derecesi :

$$\frac{\text{Yabancı sermaye} \times 100}{\text{Yabancı Sermaye} + \text{Öz Sermaye.}}$$

$$\frac{4.612.017 \times 100}{4.882.226} = 94 \text{ (1965 yılı)}$$

$$\frac{5.664.204 \times 100}{4.612.017 \times 100} = 93 \text{ (1966 yılı)}$$

$$\frac{6.027.207}{6.027.207}$$

Otofinansman Derecesi :

$$\frac{\text{İhtiyatlar} \times 100}{\text{Öz sermaye}}$$

$$\frac{182.586 \times 100}{270.209} = 67,57 \text{ (1965 yılı)}$$

$$\frac{256.523 \times 100}{363.003} = 70,66 \text{ (1966 yılı)}$$

Özel Kaldıraç Reşyosu :

$$\frac{\text{Yabancı Sermaye} \times 100}{\text{Öz Sermaye}}$$

$$\frac{4.612.017 \times 100}{270.209} = 17,06 \text{ (1965 yılı)}$$

$$\frac{5.664.204 \times 100}{363.003} = 15,60 \text{ (1966 yılı)}$$

Öz sermayenin yabancı sermayeye oranı:

Öz sermaye

Yabancı sermaye

$$\frac{270.209 \times 100}{4.612.017} = 5,85 \text{ (1965 yılı)}$$

4.612.017

$$\frac{363.003 \times 100}{5.664.204} = 6,4 \text{ (1966 yılı)}$$

b) Plâsman hesapları:

Mali plâsman :

	1965	1966	Mutlak Fark	%
Esham ve tahv. cüzdanı	221375408	218927549	— 2447859	—1,40
Kanuni Karşılıklar Kas.	679651314	843739319	164087964	24,14
	901026763	1062666868	161640105	23,50

Ticari Plasman :

	1965	1966	Mutlak Fark	%
Senetler Cüzdanı	556874648	644579797	87705149	15,75
Borçul C/H.	2061537952	2736853553	675515601	32,76
Avanslar	1850336	1864308	13971	0,75
	2620262937	3383297660	763034722	29,12

Genel Plasman:

	1965	1966	Mutlak Fark	%
Mali Plasman	901026763	1062666868	161640105	17,9
Ticari Plasman	2620262937	3383297660	763034723	29,1
	3521289700	4445964528	924674828	26,2

c) Rantablite hesapları:

$$1 \text{ — Mali Rantablite: } \frac{\text{Safi kâr} \times 100}{\text{Öz sermaye}}$$

$$\frac{35.767 \times 100}{270.209} = 13,23 \text{ (1965 yılı)}$$

$$\frac{49.821 \times 100}{363.003} = 13,72 \text{ (1966 yılı)}$$

$$2 \text{ — Ekonomik Rant.} = \frac{(\text{Safi kâr} + \text{Yb. Serm. verilen faiz}) + 100}{\text{Öz Sermaye} + \text{Yb. Serm.}}$$

$$\frac{(35.767 + 114.458) \times 100}{4.882.226} = 30,76 \text{ (1965 yılı)}$$

$$\frac{(49.821 + 143.908) \times 100}{5.664.204} = 34,20 \text{ (1966 yılı)}$$

d) Likidite hesapları :

$$1. \text{ Derecede Likidite} = \frac{\text{Emre hazır kıymetler}}{\text{Vadesiz borçlar}}$$

Emre hazır kıymetler	1965	1966
Kasa	380.102	354.141
T.C. Merkez Bankası	331.791	455.541
Bankalar	105.426	96.367
Kanunî Karş. Kasası	679.651	843.739
	<u>1.496.870</u>	<u>1.794.688</u>

Vadesiz Borçlar	1965	1966
Mevduat	4.130.056	5.015.591
Muh. Alacaklılar	290.175	357.967
Tediye Emirleri	18.418	26.541
	<hr/>	<hr/>
	4.420.231	5.373.558

$$\frac{1.496.870 \times 100}{4.420.231} = 33,86 \text{ (1965 yılı 1. derecede likidite)}$$

$$\frac{1.749.688 \times 100}{5.373.558} = 32,56 \text{ (1966 yılı 1. derecede likidite)}$$

$$2. \text{ derece likidite} = \frac{\text{Kısa vadede paraya çevr. kıymetler} \times 100}{\text{Kısa vadeli borçlar}}$$

Kısa vadede paraya çevrilebilen kıy.	1965	1966
Senetler cüzdanı	556.875	644.580
Avanslar	1.850	1.864
Borçlu cari hesaplar	2.061.538	2.736.854
Muh. Borçlular	510	845
Talep olunmamış kıymetler	2.159	2.645
	<hr/>	<hr/>
	2.622.932	3.386.788

Kısa Vadeli Borçlar	1965	1966
Taahhütlerimiz ,	47.412	130.396

$$\frac{2.622.932 \times 100}{47.412} : 5532 \text{ (1965 yılı 2. derecede likidite)}$$

$$\frac{3.386.788 \times 100}{130.396} : 2597 \text{ (1966 yılı 2. derece likidite)}$$

F) Grafik Yöntemi

Çeşitli grafikleme yöntemleri ile, işletmeyle ilgili olan ve normal bir bilgiyle yetinen kimselere işletme hakkında kolayca bilgi vermeyi sağlayan elverişli bir yöntemdir.

Grafikler çizgi ile ya da şekillerle hazırlanır. Grafiğe alışkın gözler için kolay bir yöntemdir.

Aynı işletmenin çeşitli senelerine ait bilânçolarının incelenmesinde istenilen hususu tam olarak göstermesi bakımından çok faydalıdır. Bu suretle her konunun grafiğini ayrı çizmek gerekecektir. Sözgelisi, mevduat artışının 10 yıllık seyrini, bu yıllara ait bilânçoları ele alarak grafik yöntemi ile ilk bakışta görülebilecek bir şekilde çizmemiz mümkün olabilir.

Çizeceğimiz grafiklerde çeşitli grafik yöntemlerinin belirtilmesine dikkat edilecektir.

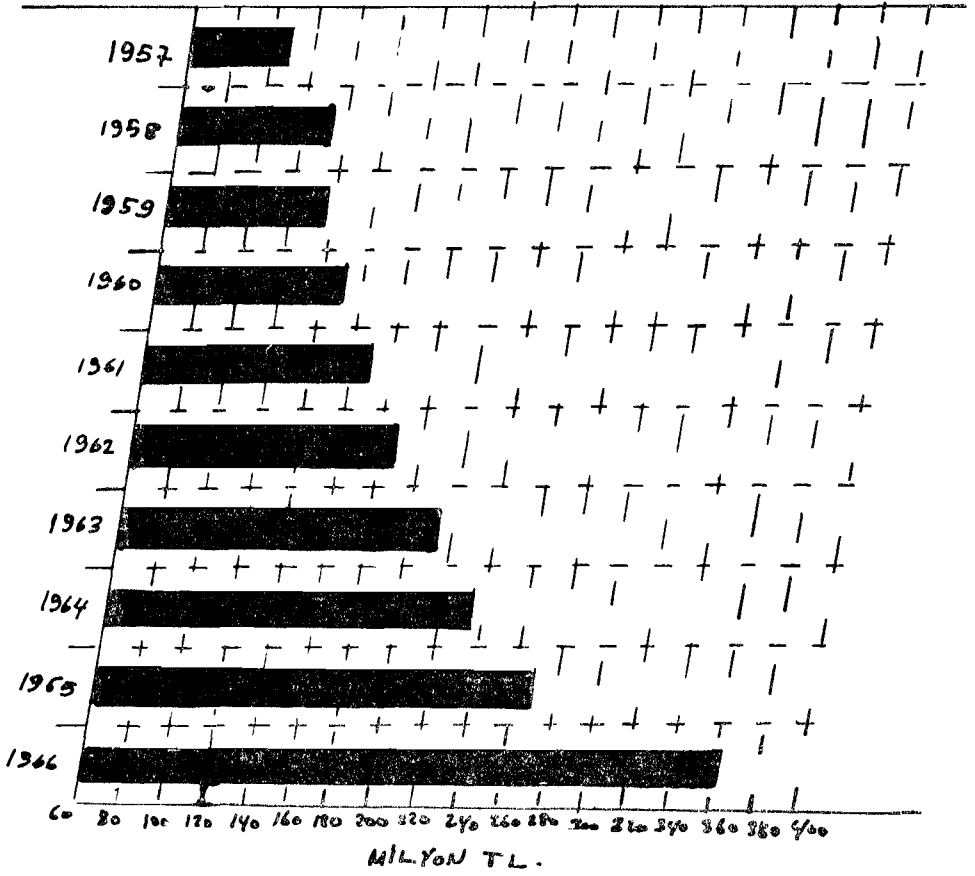
İlk grafik, öz kaynaklar hesabını göstermektedir. Bu grafikte yalnız kalın çubukların kullanıldığı ve artışların soldan sağa doğru gösterildiği, ilk bakışta anlaşılabilir.

İkinci olarak çizdiğimiz grafik, senetler cüzdanını, borçlu cari hesapları ve avansları bir arada göstermektedir. Grafiği çizerken yeni bir yöntem kullanılmış ve üç hesabı birden incelemek imkânı doğmuştur. Kullanılan çubuklar değişimleri belirgin bir şekilde göstermektedir.

Üçüncü olarak çizilen iştiraklerimiz hesabında ise, çizgi yöntemi kullanılmış ve iştiraklerde görülen değişimler aşağıdan yukarıya doğru çizilen kırık çizgilerle gösterilmiştir.

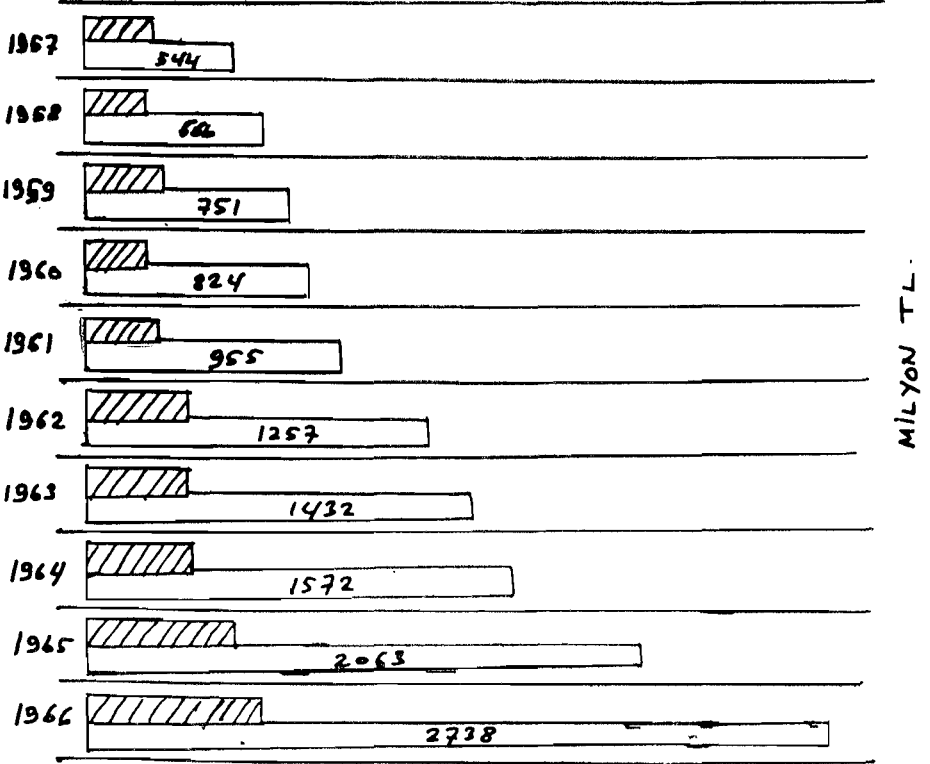
Dördüncü olarak çizilen mevduat hesabı grafiği mevduatı detaylı bir şekilde belirtilmektedir. Üç ayrı yöntemin bir arada kullanılması on yıllık mevduat durumunu tek grafik üzerinde gösterebilmektedir. Bu grafikte, kesiksiz çizgiler, kesik çizgiler ve aşağıdan yukarıya doğru uzanan çubuklar kullanılmıştır.

ÖZ KAYNAKLARIMIZ

GRAFİK 1

SÖNETLER CÜZDANI, BORÇLU CARİ HESAP VE AVANSLAR

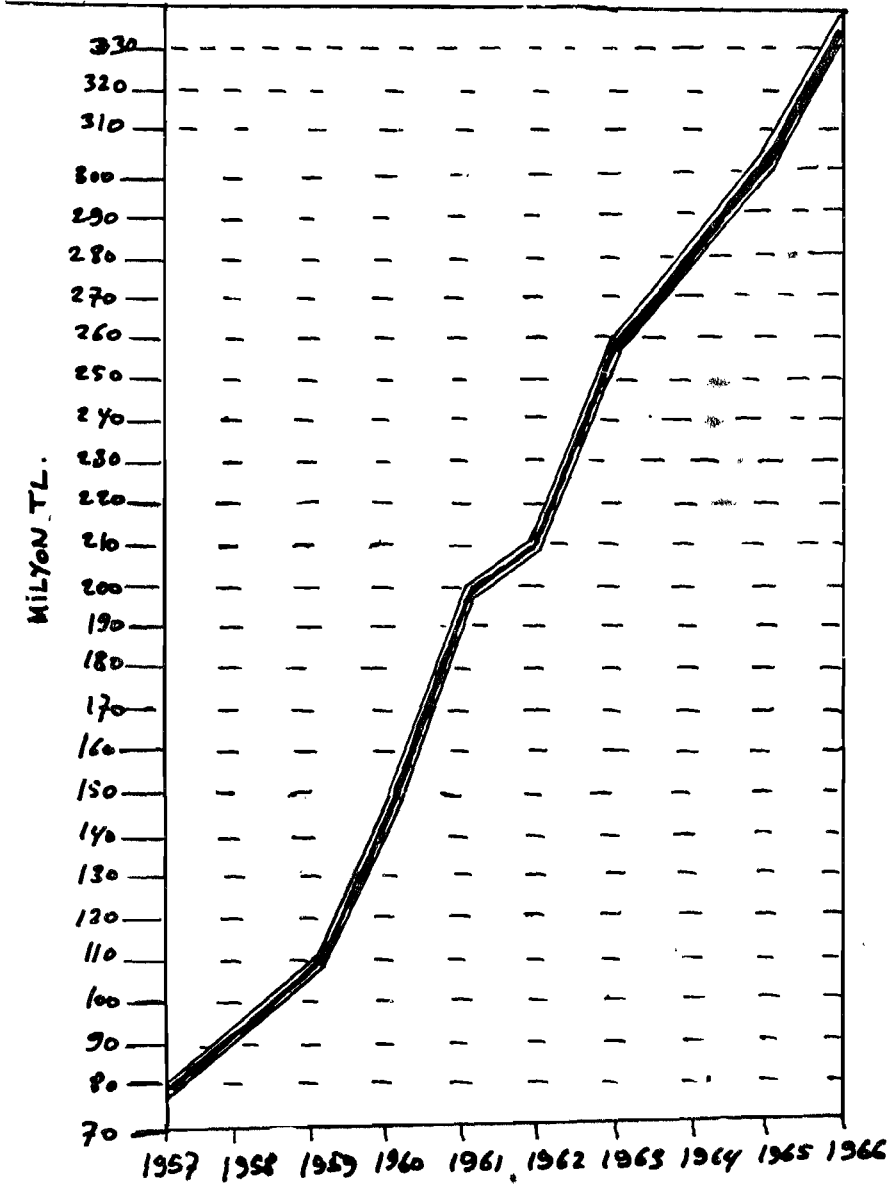
MİLYON TL.

SÖNETLER
CÜZDANI

BORÇLU CARİ HS.
VE AVANSLAR

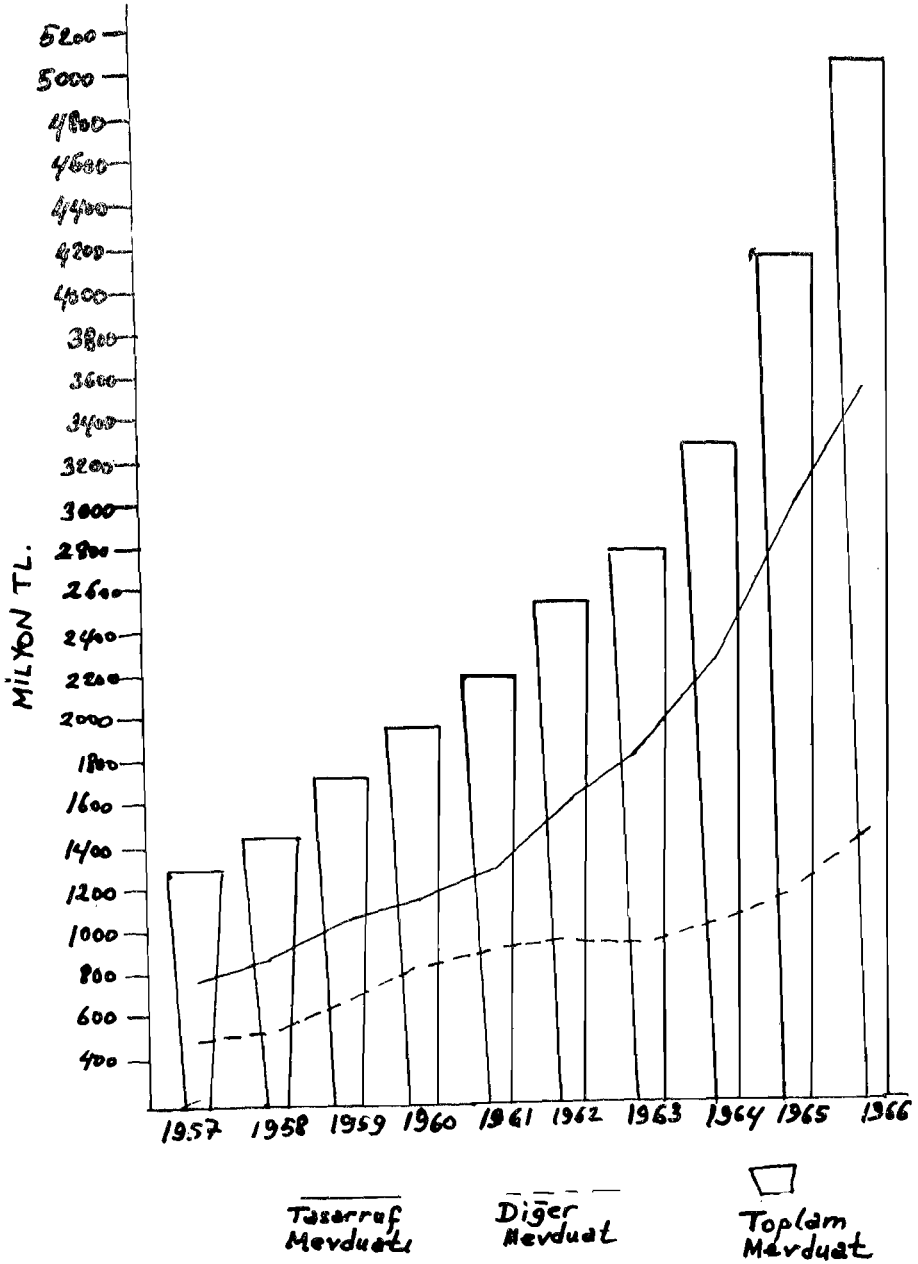
GRAFİK 2

İŞTİRAKLERİMİZ

(GRAFİK : 3)

MEVDUAT

GRAFİK 4